

Premi PEN 2019. Notes per a una *laudatio*

Visat núm. 27
(desembre 2019)

par Joan Casas

Enguany m'ha tocat l'honor de presidir el jurat de la IV edició d'aquest premi, al costat d'Anna Aguilar-Amat; Anna Soler Horta; Xènia Dyakonova, guanyadora de l'edició de l'any passat, i Ricard Ripoll —l'ànima incansable del premi— com a secretari.

Durant el 2018 l'activitat traductora al català ha estat frenètica, per mor sobretot de la munió de petites editorials independents que proven d'ocupar un lloc al sol. Les dades del Departament de Política Lingüística de la Generalitat diuen que durant aquest any s'han traduït 109 obres literàries amb alguna forma d'ajut oficial. I encara caldria afegir-hi un nombre indeterminat de traduccions que s'han fet sense aquest ajut. La majoria d'aquests treballs és d'un altíssim mèrit traductor; a partir d'un material tan extens, es feia difícil seleccionar els finalistes.

Aquesta collita tan abundosa segurament explica que, després de primer passar-los pel sedàs delicadament, el jurat decidís finalment triar cinc finalistes en lloc de quatre, que és l'habitual en aquest premi, els quals van ser els següents:

Miquel Cabal Guarro, per la traducció del rus de *L'ofici*, de Sergei Dovlatov.

Pere Comellas, per la traducció del portuguès de *La teoria general de l'oblit*, de José Eduardo Agualusa.

Carles Llorach-Freixes, per la traducció de l'anglès d'*Ulisses*, de James Joyce.

Marta Pera Cucurell, per la traducció de l'alemany de *Les formes del verb anar*, de Jenny Erpenbeck.

Elena Rodríguez, per la traducció de l'italià de *Lèxic familiar*, de Natàlia Ginzburg.

Cinc finalistes i cinc llengües, i cinc grans treballs de traducció.

Miquel Cabal, un traductor minuciós, exigent i capaç, ha continuat acostant al català l'obra de Serguei Dovlatov, un dels narradors russos més originals i divertits del segle vint, trobant sempre l'equivalència de sentit, ritme, intenció i, *last but not least*, sentit de l'humor de l'original.

Pere Comellas, amb una llarga experiència de traducció d'autors africans contemporanis de la lusofonia, ens ha permès llegir en un català molt saborós un dels escriptors més importants de la literatura actual en llengua portuguesa, l'angolès José Eduardo Agualusa. Un territori aquest, el de les traduccions del portuguès, encara massa poc conreat, i de difícil projecció a casa nostra, on, per exemple, un novel·lista tan extraordinari com Antonio Lobo Antunes no ha pogut trobar lectors. Tot i que potser la culpa en aquest cas va ser del traductor, que vaig ser jo.

Carles Llorach-Freixes ha comès un acte d'atreviment tornant a traduir al català l'*Ulisses* de Joyce, que ja havia traduït l'any 1981 Joaquim Mallafrè, i del qual Mallafrè mateix havia fet una edició revisada l'any 1996. Mallafrè, traductor i mestre de traductors —i que fa un parell d'anys em va

precedir en la feina de presidir el jurat d'aquest premi— havia deixat el llistó molt alt. Segurament és just —i en les cultures literàriament potents és fins i tot cosa freqüent— revisar de tant en tant les traduccions dels clàssics contemporanis. Ara mateix a casa nostra es publica, per exemple, una nova versió de la *Recerca*, de Marcel Proust. Al jurat li va semblar que, al marge de l'atreviment, aquesta nova traducció de l'*Ulisses*, portadora també del complement d'uns resums introductoris dels capítols i d'un bon aparat de notes, era prou rica en mèrits per figurar en aquesta selecció de finalistes.

L'activitat traductora de Marta Pera Cucurell és ingent. Em fa pensar en una vegada que li van demanar a José María Valverde, el poeta i catedràtic represaliat pel franquisme, quantes coses havia traduït. «He traducido» va respondre, «como un niño de siete años», i assenyalava amb la mà l'estatura d'un nen de set anys per fer entendre el volum de paper que havia passat per les seves mans traductores. A aquesta tasca hi ha afegit aquest any la Marta Pera l'edició del que penso que és el seu primer poemari, un llibret magnífic que es diu *La quinta essència de la pols*, la lectura del qual recomano vivament. La novel·la de Jenny Erpenbeck que ha traduït, un text vigorós i actual que troba la seva llengua pròpia en el català d'aquesta traducció, ens porta la tensió moral de la crisi que representa l'arribada massiva de refugiats a una Europa atemorida i que corre el perill de perdre els principis bàsics de la democràcia que van fonamentar el precari equilibri de la postguerra de la Segona Guerra Mundial.

I finalment parlarem de la tasca d'una persona de qui no coneixem gaires antecedents en la traducció al català, Elena Rodríguez, de la mà de la qual ens arriba la nova versió d'aquest llibre breu, però extraordinàriament intens, que és el *Lèxic familiar*, de l'autora jueva italiana Natalia Ginzburg. Diem nova versió perquè el 1989, amb el títol de *Vocabulari Familiar*, la traductora Mercè Trullen ja n'havia fet una traducció al català. Però la frescor i la immediatesa amb què la nova traductora ens fa arribar les paraules d'aquesta escriptora, el centenari del naixement de la qual es va celebrar fa poc temps, han merescut la valoració del jurat.